

Forradalom és szabadságharc

Az 1848. március 15-én Pesten kirobbant magyar forradalom hazánk modern kori történetének egyik legfontosabb eseménye. Ekkor a társadalom szinte minden rétege összefogott a modern és polgári Magyarország megteremtéséért. A születési kiváltságok eltörlése, a törvény előtti egyenlőség, a közteherviselés, a szólás és a sajtó szabadsága éppúgy szerepelt a forradalmárok követelései között, mint a demokratikus népképviseleti parlamentarizmus és az ennek nyomán a törvényhozásnak felelős kormány létrehozása iránti igény. Politikai és társadalmi jellegű változások mellett a gazdasági modernizációt is zászlójukra tűzték a márciusi ifjak, amikor a feudalizmus-hoz kötődő úrbéri rendszer eltörlésének és a nemzeti bank megalapításának szükségességét hangoztatták

Miután a Habsburg uralkodó alapjaiban ellenezte a magyar igényeket a forradalom fokozatosan véres szabadságharccá alakult, amelyben a magyarság a nemzeti függetlenséget és az Ausztriától való elszakadást akarta kivívni. Ebből a harcból kivette részét Szeged és a mai Csongrád megye területének jelentős része. Ebben a régióban szervezték meg a későbbi aradi vértanú, Damjanich János vezette III. honvéd zászlóaljat. A térségben a Habsburg dinasztiát támogató szerb fölkelők több települést (például Szőreget, Deszket, Újszentivánt) földúltak. Szeged a szabadságharc végső szakaszában – 1849 júliusának utolsó napjaiban – az országgyűlés és a kormány székhelye volt, s a szőregi csatát (1849. augusztus 5.) a szabadságharc egyik zárófejezeteként tartja számon a magyar hadtörténet.

Szab. kir. Szeged városi nemzetőrök 1848

A szatymazi születésű Tóth Molnár Ferenc (1867–1936) művészi pályáját Szegeden kezdte. Első mestere a helyi főreáliskola művésztanára, Kacziány Ödön volt. Később Hollósy Simon tanítvány lett. 1901-től haláláig Berlinben élt, ahol illusztrátorként dolgozott. A szegedi honvédekről, nemzetőrökről, polgárőrökről készült sorozatának egy részét a Móra Ferenc Múzeum őrzi.

Szegedi politikusok 1848/49-ben

Osztróvszky József (1818–1899) jogász. Szeged reformkori ellenzéki politikai életének szervezője. 1848/49-ben Szeged egyik országgyűlési képviselője, később kormánybiztos. A szabadságharc alatti tevékenységéért várbörtönben tartották fogva. 1861-ben rövid ideig a város polgármestere.

Rengey (Aigner) Ferdinánd (1808–1858) jogász, politikus, a szegedi liberális reformnemzedék kiemelkedő tagja. 1848/49-ben a város egyik képviselője a törvényhozásban.

Klauzál Gábor (1804–1866) miniszter. A reformkorban Csongrád vármegye egyik országgyűlési követe. 1848 áprilisa és szeptembere között a Batthyány Lajos gróf vezette első felelős magyar kormány földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztere. 1861-től, majd 1865-től Szeged egyik parlamenti képviselője.

Horváth Mihály (1809–1878) választott püspök, történetíró, akadémikus, miniszter. 1848 júniusától kinevezett csanádi püspök, 1849 májusa és augusztusa között vallás- és közoktatásügyi miniszter Szemere Bertalan kabinetjében. Gyermekként a szegedi piarista gimnázium diákja, fiatalon segédlelkész Dorozsmán. Az emigrációból való hazatérte után Szeged város egyik képviselője az országgyűlésben.

A szegedi III. honvédszászlóalj

A Batthyány-kormány 1848 májusában tízezer fős önkéntes reguláris hadsereg fölállítását határozta el. A korhatár tizenhét év volt, s vagyoni helyzet-től függetlenül mindenki beléphetett. Szeged a Bihar, Békés, Csanád, Csongrád, Krassó, Temes, Torontál vármegyei, valamint az aradi, gyulai és nagyváradi újoncok gyülekezési helye volt. A toborzást Osztróvszky József és Rengey Ferdinánd országgyűlési követek vezették. Mészáros Lázár hadügy-miniszter 1848 júniusában értesítette a város vezetését, hogy az összeírást ezer fő összegyűltéig folytassák.

A III. zászlóalj 1018 (a Nagyváradról késve érkezőkkel együtt 1146) főből állt, akik közül 150 fő volt szegedi. A honvédek között nagyszámú értelmiségit találunk (mérnök, orvos, ügyvéd és egyéb honorácior-foglalkozások, valamint a főgimnázium idősebb növendékei), de a többség az országos arányoknak megfelelően céhlegény, iparossegéd, szegényparaszt, napszámos, zsellér volt. 1848 nyarától a zászlóalj parancsnoka Damjanich János volt. A honvédek a szabadságharc alatt számos ütközetben vettek részt, különösen kitűntették magukat a győztes szolnoki csatában (1849. március 5.). 1878-ban, a zászlóalj megalakulásának harmincadik évfordulóján az egykori tagok egy része arcképükkel ellátott tablót készíttetett.

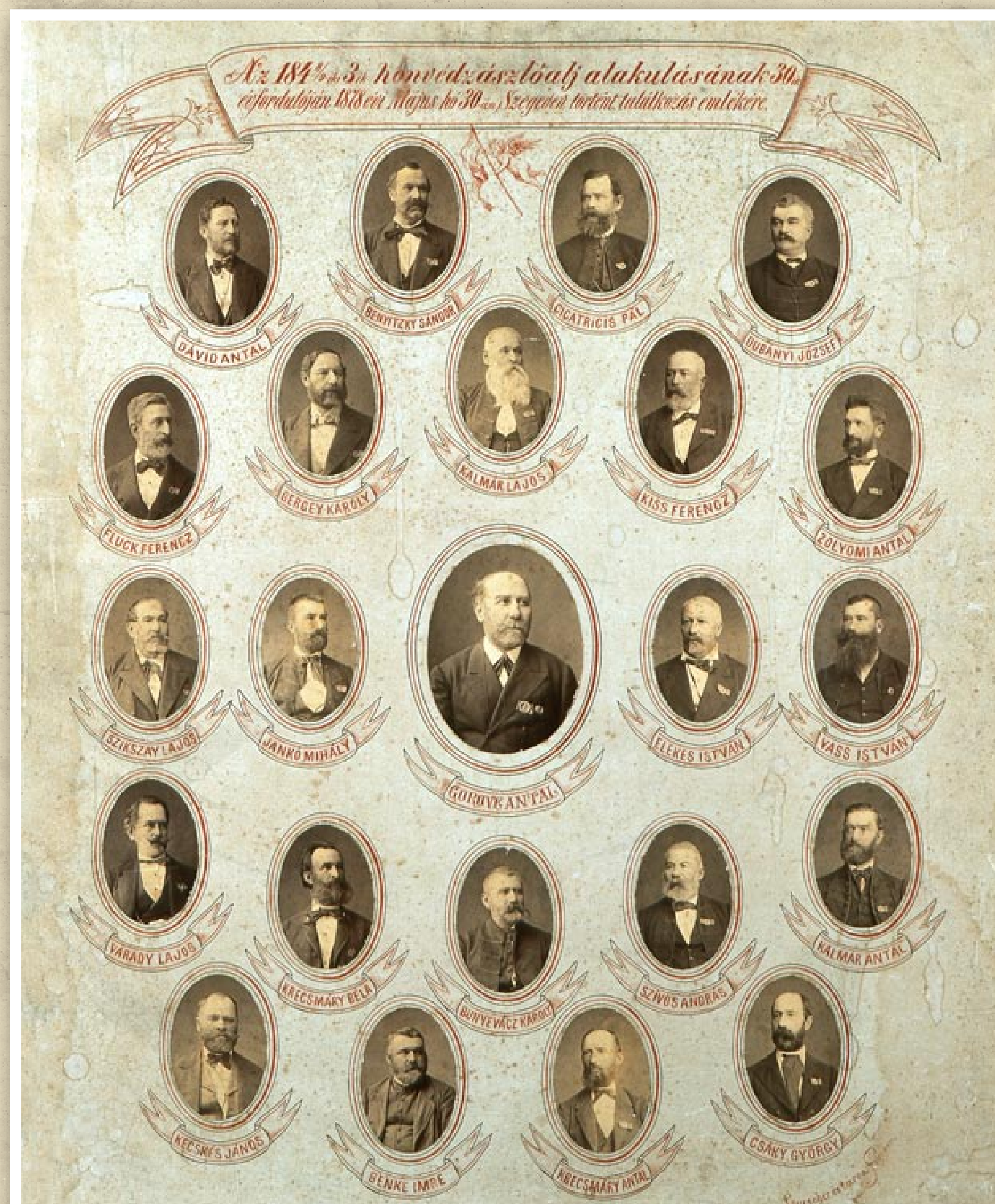
Damjanich János tábornok
(Tóth Molnár Ferenc festménye)

Répásy Mihály (1800–1849) honvéd tábornok Szegeden hunyt el a városban pusztító kolerajárvány áldozataként

Bem tábornok katonái között
(Tóth Molnár Ferenc festménye)

A III. honvédszászlóalj
1878. évi tablója

Kossuth Lajos és kultusza

Kossuth Lajos portréja
(Balogh Margit festménye)

Kossuth Lajos (1802–1894) a szabadságharc legendás vezetője. A reformkori liberális ellenzék meghatározó alakja, 1848-ban a Batthyány-kormány pénzügyminisztere. A szabadságharc idején az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja, majd 1849 áprilisa és augusztusa között kormányzó elökként Magyarország államfője.

Kossuth 1848 őszén alföldi toborzótúján szervezte a magyar haderőt. Ennek egyik állomásként 1848. október 4-én a következő szavakkal buzdította a szegedi polgárokat. „Szegednek népe, nemzetem büszkesége, szegény elárult hazám oszlopa! Mélyen megilletődve hajlok meg előtted. Mikor Szegedhez közeledtem, sajnálni kezdtem, hogy mellemből kifogyott a hang; de midőn Szeged népét látom, azt tapasztalom, hogy nincs mit sajnálnom, mert itt többre nincs szükség, minthogy a lelkesedés előtt mélyen meghajoljak.”

Kossuth Lajos a szabadságharc bukása után is roppant népszerű maradt a magyarság körében. Az Alföldön a tizenkilencedik és huszadik század fordulóján több településen is szobrot állítottak neki. Szegedi szobra Róna József alkotása, 1902-ben leplezték le.

A Kossuth Lajoshoz kapcsolódó, s az ő nevéhez fűződő tárgyak (mellény, üveg pohár, papírpénzek stb.) mellé sorakozó kis ékszer 88 mm hosszú, 2,5 gr súlyú nyakkendő, amelynek 12 mm átmérőjű gömbjében a bele épített nagyító alatt Kossuth parányi arcképe látható. A tű először a New Yorkban élő John Lincoln O'Sullivan amerikai szenátoré volt. A kis kép alatt olvasható írás szerint az ékszer Párizsban készült. Az O'Sullivan család később rokonságba került a Szegeden született, de 1949-től Ausztráliában élő L. E. Sanders (eredetileg Csenderits) családjával. Így került a tárgy Sanders úr szülővárosának múzeumába.

A Kossuth-nyakkendő

Kossuth Lajos szegedi szobrának avatása (1902)

Rendezte: Kertész Péter és Miklós Péter
Kivitelezte: Dömötör Mihály, Pál László, Tolnay József
Móra Ferenc Múzeum
Szeged, 2009.